

Un congrés de síntesi sobre el papa Francesc

Dll, 25/11/2019 per El Bon Pastor

[El Bon Pastor](#)

Entre els dies 12 i 14 de novembre s'ha celebrat, a l'Ateneu Universitari Sant Pacià, el Congrés «L'aportació del Papa Francesc a la teologia i a la pastoral de l'Església». Han estat tres dies excepcionals que han permès d'entrar en el cor d'un pontificat que manté la centralitat de l'Evangeli però que en fa canviar la manera de viure'l. Un grup nombrós d'inscrits (220 persones) van poder escoltar 15 ponències (4 cardenals, 3 arquebisbes, 1 bisbe i 7 experts, entre els quals 5 homes i 2 dones), a més del discurs inaugural del Gran Cancellier de l'Ateneu, el Cardenal Joan-Josep Omella, Arquebisbe de Barcelona. Els cardenals van ser Ladaria i Kasper (Santa Seu), Osoro (Madrid) i Zuppi (Bolonya). Els arquebisbes foren Mbarga (Yaoundé, Camerun), Machado (Vasai, Índia) i Planellas (Tarragona). El bisbe fou González Montes (Almería). Els altres ponents van ser Gronchi (Roma, Universitat Urbaniana), Xalxo (Roma, Universitat Gregoriana), Cornille (Boston College), Galli (Buenos Aires, Universitat Catòlica Argentina), Tornielli (Santa Seu), Bofarull (Barcelona, Ateneu Sant Pacià) i Puig i Tàrrach (Barcelona, Ateneu Sant Pacià).

Aquesta llista de ponents mostra a bastament el caràcter mundial del Congrés de Barcelona. Francesc és un Papa global, que parla de la creació com la «casa comuna» i entén que el cristianisme ha de recomençar des de les perifèries, allí on ressona el clam, sovint silencios, dels pobres, que és poc o gens escoltat. En efecte, és en les perifèries, urbanes i existencials, que la veu del Déu encarnat ressona més distintament, enmig de la necessitat de molts fills i filles de Déu, que saben que tenen un Pare de misericòrdia que no els abandona. Déu habita en la ciutat, sobretot en les seves nombroses perifèries. El Congrés de Barcelona ha parlat de la teologia dels pobres i de la teologia de les perifèries i dels descartats, perquè la primera dada, la primera iniciativa, és de naturalesa teològica: l'amor de Déu que es vessa en els més petits i a través d'ells.

Els pobres són instruments de la salvació de Déu, i per això l'amistat amb ells és guaridora i alliberadora. Els pobres no són una nosa sinó un bé per a la comunitat cristiana, no són un problema social sinó una oportunitat per a reconèixer en ells la misericòrdia de Déu, no són un descart sinó carn sofrent del Crist amb els quals aquest s'identifica (Mateu 25,40). Els pobres són l'entranya de l'Evangeli, el primer proïsme que cal estimar, mestres en l'amor i criteri de veritat de l'Evangeli viscut. La teologia cristiana posa l'encarnació del Verb de Déu en un lloc central. Ara bé, la Paraula del Pare no s'ha limitat a entrar al món sinó que ha volgut fer-se «carn» (Joan 1,14), és a dir, debilitat, fragilitat, feblesa. Jesús és el pobre, en el seu naixement i en la seva mort, i és Messies dels pobres, perquè es fa càrrec, amb les seves paraules i els seus gestos, dels exclosos de la terra. En conseqüència, els pobres i els malalts resulten distintius per a la teologia i la pastoral de l'Església. Sense ells, no hi ha, en sentit ple, teologia de l'encarnació.

El Papa Francesc no és un teòleg sistemàtic sinó un pastor que proposa a l'Església unes línies de força teològicopastorals que arrelen en el més pregon de l'Evangeli i porten a comunicar de manera més incisiva les veritats de la fe. Aquestes veritats són presentades pel Papa amb una força renovada, que fa creïble el missatge de l'Evangeli. Com bé ha subratllat el Congrés, el magisteri de Francesc conté llavors teològiques i pastorals de gran relleu, però el seu discurs és

magisterial, amb intuïcions teològiques i pastorals de gran relleu. No és, però, un discurs directament i sistemàticament teològic. N'acabem de veure un bon exemple en la teologia dels pobres. El Papa impulsa una consciència nova en l'Església i els seus teòlegs que porta a considerar els pobres com a «lloc teològic», de manera que aquests ocupen un lloc paral·lel al lloc teològic que ocupa la misericòrdia, és a dir, l'amor primer i inicial de Déu envers la humanitat i envers la creació.

El magisteri de Francesc s'inscriu en continuïtat amb els grans papes que l'han precedit, des de Joan a XXIII a Benet XVI. Tornant a l'exemple dels pobres, cal fer notar que la profecia de sant Joan XXIII sobre ells es va manifestar de manera esclatant quan s'obria el Concili Vaticà II. L'11 de setembre del 1962, un mes abans de la inauguració del Concili, el Papa Roncalli pronunciava en un radiomissatge aquestes paraules: «L'Església es presenta tal com és i vol ser, com l'Església de tots, i particularment l'Església dels pobres». I un mes després, l'11 d'octubre, el dia de la inauguració de l'assemblea conciliar, el Papa subratllava, en l'allocució Gaudet mater Ecclesia, que «és preferible fer servir el remei de la misericòrdia que no pas empunyar les armes de la severitat» -frase que han evocat els bisbes de Catalunya en el seu comunicat del proppassat 14 d'octubre.

Per tant, «pobres» i «misericòrdia» són dues paraules-clau, que van ser sembrades profèticament pel magisteri del Papa Joan i que ara han fructificat esplendorosament en el magisteri del Papa Francesc. Ens trobem en el segon Post-Concili, som davant la represa i l'aprofundiment del Vaticà II per part d'un Papa que n'intueix l'esperit i que marca unes línies de força que incideixen en la teologia i la pastoral de l'Església -i que aquestes han de desenvolupar. Francesc no és un Papa «liberal» que adopti posicions rupturistes, sinó un Papa que treu del seu tresor «coses noves i coses velles» (Mateu 13,53). Aquest tresor és l'Evangelí -expressat en la Paraula de l'Esclat i en la gran Tradició de l'Església-, que el Papa explica i comunica en el cor de la vida i de la realitat, no de manera abstracta i teòrica sinó històrica i dialogal.

El terme «diàleg» és, de fet, un altre dels termes essencials del magisteri de Francesc, al costat de «pobres» i «misericòrdia». El papa Francesc és un home del nostre temps, que coneix i viu «les alegries i les esperances, les tristeses i les angoixes» dels homes i les dones de l'època en què ens ha tocat de viure (Gaudium et spes 1). I es considera un pastor que, com va subratllar el cardenal Osoro, fa camí amb el seu ramat sense deixar-lo en mans dels llops rapaços de la tristesa, de la mundanitat espiritual, del clericalisme, de l'autoreferencialitat i de la lògica de la indiferència -que és l'antítesi de la lògica de la misericòrdia. Francesc posa el dit a la llaga dels bloqueigs interiors que es tradueixen en posicions exteriors de rebuig dels migrants i els refugiats, de defensa aferrissada de l'Església solament com a institució, de menysteniment de l'alegria de l'Evangelí, de reticència a entrar en una conversió pastoral i missionera. D'altra banda, la mirada interior i el discerniment efectuat des d'una consciència modelada per la llibertat de l'Evangelí i plena de confiança en el Senyor (Gàlates 6,1-12), pertanyen al camí espiritual que el Papa proposa que faci l'Església sota el guiatge de l'Esperit, sub ductu Spiritus Sancti. En una paraula, Francesc no es posa davant el món en termes de condemna o amb una actitud d'acomodació. El seu discurs combina exigència i misericòrdia, mentre bandeja tant la rigidesa com la laxitud.

Una Església oberta dialoga des de la pròpia identitat, no té por de parlar des de l'Evangelí encara que no sempre parli, o pugui parlar, de l'Evangelí. Per això el

Papa subratlla que el proselitisme és un entrebanc a l'evangelització, ja que en comptes d'atraure arrossega fent servir la via de la coacció més o menys dissimulada. El qui escull la via del proselitisme i practica l'abús de consciència, en comptes de ser llum del món, s'atansa a les persones amb una corda que lliga curt però que de fet acaba ofegant.

El diàleg -que per ell mateix ja és «evangeli», bona notícia- no pot tenir fronteres, ni mentals ni físiques. Sant Pau VI va fer aquesta afirmació: «l'Església es fa diàleg» (Ecclesiam suam 67). El Papa Francesc, de manera semblant, proposa una Església en la qual no hi hagi barreres al diàleg, ni amb els altres cristians, ni amb els homes i dones de les altres religions ni amb la resta de la humanitat. No hi ha límits al diàleg quan la mirada és àmplia, quan la recerca de la pau segons l'esperit d'Assís, de la solidaritat i la justícia es mantenen tossudament, quan l'altre passa de ser enemic a ser amic, quan les grans causes del planeta, que és la casa comuna, troben unides moltes persones en el repte immens de fer possible un món més humà i humanitzador en el qual es tingui cura preferent dels pobres i de la terra.

Amb el papa Francesc l'Església, mare de misericòrdia i samaritana, poble fidel i sant de Déu com a subjecte de la història, entrellaçat per la comunió i la sinodalitat, camina pels camins de la història sense tenir por, sabent que l'Evangeli li demana sortir a trobar tothom, amb la joia propositiva de la fe i l'impuls de l'esperança. El món en el qual vivim és ple de contrastos i de grans desafiaments. El Papa Francesc creu en l'Esperit com a cor de l'Església. Endut per la profecia, ha iniciat dins l'Església processos de reforma i ha proposat intuïcions evangèliques que són extensibles a tota la humanitat, especialment al món musulmà, tan necessitat de mà estesa.

El Congrés de Barcelona ha procurat entendre l'abast el pontificat del papa Francesc i situar les seves línies de força teològiques i pastorals. Com va dir el Cardenal Omella en l'allocució que va obrir el Congrés, una Església arraulida i replegada en si mateixa ha de donar pas a una Església oberta a l'amor envers tothom. Aquest és l'únic camí possible, ara i en els anys que vindran. El papa Francesc ha iniciat un camí en el qual l'Evangeli de Jesús serà la salvació d'un món que cerca el seu futur.

Armand Puig i Tàrrach, rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià